

GARVAY ANDOR
HÁROM EMBER DOLGA
(JELENETEK)

1915
TEVAN-KIADÁS BÉKÉSCSABA

TARTALOM
HÁROM EMBER DOLGA
BUEN RETIRO
NINCS OKOSSÁG, CSAK ASSZONY VAN
KETTEN RÉSZLET EGY KOMÉDIÁBÓL
MINDENEN TÚL

HÁROM EMBER DOLGA

(DRÁMARÉSZLET)

I.

SZEMÉLYEK:

Tarics, Ráchel, Florea.

(*Szín:* Egy paraszt erdei ház szobája. Forró, erős napsütéses nyári délelőtt. Az ablak tárva-nyitva van.)

I. JELENET.

Tarics, Ráchel.

Tarics (a hárságyon elnyulva, lehunyt szemekkel mozdulatlanul fekszik).

Ráchel (vakítóan fehér csipkeruhában megjelenik kívül az ablaknál. A mellén egy nagy vörös rózsa. Azt lefejtí és megdobja vele *Taricsot*. Hangosan kacagva): No maga hétalvó! Nem szégyenli magát? Hogy lehet valaki ilyen lusta! Tavasz van! Reggel van! A nap süt! Micsoda maga? Medve?

Tarics (még mindig fekve, lenyulva a földre a rózsa után. Felveszi és az arcához emeli, de nem lehet tudni, hogy megcsókolja-e, vagy csak szagolgatja).

Ráchel: Az uram már hajnal óta kinn van a munkánál. Ugy harcol szegény a természettel, mint egy hős, hogy a sziklából...

Tarics (közbevágva): ...selyem alsót, meg briliáns-butónt csikarjon magának!

Ráchel: Szentelen! Nem is igaz! Azért bujkál szegény feje a föld alatt, hogy magának milliói legyenek. Még a nyugdíjképes, biztos állami kenyerét, a gyönyörű szép karrierjét is otthagya, maga miatt. Nem? És most ez a hála érte! Érdemes volt, mondhatom!

Tarics: No már az igaz! Cudar hálátlan egy fráter vagyok! Pedig ha meggondolom! Ez a Werner Felix csupa áldozatkészségből ott hagyta a négyezernyolcszáz forintos állami mérnökséget egy... egy huszezer pengős rongyos magánmérnökségért. Ha jól emlékszem, annyi kezdő fizetést kötött ki magának a kedves férje szerződésileg a haszonrészesedésen kívül. Nem?

Ráchel: De igen. Egészen jól emlékszik, kedves barátom. Határozottan jól emlékszik! Azt a bizonyos szerződést kár lesz azonban olyan nagyon sokat hánytorgatni, mert magának nem igen van mit dicsekednie véle. Mondhatom, egy cseppet sem erőltette meg a gavallérságát!

Tarics: Ne mondja! (A kezében levő rózsát babrálgatja.) Ja persze, persze! Az egész bányát a kedves férjének kellett volna felajánlanom! Ugy-e? Mennyivel gavallérosabb lett volna! De hát a fene egye meg az én buta paraszt eszemet, hogy az ilyen szép, elegáns uri gondolat nem tud kicsirázni benne. Hiába! A paraszt az paraszt!

Ráchel: Hát pedig hiába gunyolódik, lelkem! Ezt a dolgot nem lehet olcsó szellemeskedéssel elintézni. Maga egy cseppel sem bánt el szépen az urammal. Sőt!... Nem akarok erős szót használni...

Tarics: De csak méltóztassék! Ahogy a szive diktálja.

Ráchel: Igen?! Na tehát akkor kimondom! Megrövidítette. Tudja?! Igenis megrövidítette! Maga kijátszotta az uramat! Kikapartatta vele a gesztenyét a hamuból! Mert azt csak nem tagadhatja tán, hogy ebből a cigánylegelőből nélküle sohse lett volna az, a mi?! Senkinek a világon eszébe nem jutott volna itt rezet keresni! Csak neki! Maga pedig szép hegedűszóval kivette belőle a titkot, aztán a lankaszter puskájával diktálta neki a feltételeket. Mondhatom, uri dolog volt! És hogy felültünk a pózainak! Még én is! A semmit sem akaró, a mindenről lemondott remetének! Szálanként szeretném kitépni a hajamat, ha rágondolok. Bezzeg kiderült aztán a szerződéskötésnél, hogy a szegény remete nagyon is jól tudja, hogy mit kell akarnia! A föld, a jog, a bánya, az mind az ő kizárólagos tulajdona. A haszon is! A munka azonban, meg a vesződés, meg a pénzkerítés módja az mind a Werner dr. kötelessége. Az a jó bolond pedig vállalta. Az a gyáva számár! Mert gyávább, mint az asszony! Ha csak egy szikrányi férfibátorság lett volna benne, beleülhetett volna maga az egész uraságba. (Toporzékolva.) Jujj! Gyülölöm! Gyülölöm azt a nyámnyila frátert!... Egy töltetlen puskacsőtől riadt meg és beszegődött saját magához cselédnek... (Hirtelen hangot változtatva.) Hallja! Nem társalogna maga velem illedelmesebb pózban?!

Tarics (hirtelen felülve a priccsen): De...! Kérem!... Parancsoljon!

Ráchel: Na ugy! De nem fogja magát megerőltetni az istenért?!

Tarics: Nem hiszem. A szervezetem elég jól bírja.

Ráchel: Mert ha nehezebbre esnék!...

Tarics: Köszönöm. Akkor majd szives engedelmeivel ismét visszafekszem. Egyelőre annyira érdekel az, amit mond, hogy nem is tudnám fekvé hallgatni.

Ráchel (bosszankodva): Igen?! Érdekli?

Tarics: Borzasztóan.

Ráchel: Na hát várjon! Akkor mondok én magának különbeket is.

Tarics: Hohó! Pompás. De mondja! Nem folytathatnók ezt az érdekes beszélgetést úgy, hogy maga bejönne?

Ráchel: Nem, lelkem! Nem. Nem akarnék szükségtelen keserőséget okozni a maga szende Floreájának!

Tarics: Látja, ez kedves magától! Szép lélekre vall! Kitépi a Ráchel rózsájának egy szirmát és az ujjai közt morzsolgatni kezdi.) Szeret!...

(Szünet.)

Tarics (ujra kitép egy rózsaszirmot): Nem szeret!...

Ráchel (felcsattanva): Hallja! Mit csinál a rózsámmal?!

Tarics (ugy tesz, mintha egy harmadik szirmot is ki akarna tépni): Szeret!...

Ráchel: Adja ide azt a rózsát! (Nagy dérrrel-durral betörtet az ajtón.)

Tarics (időközben gomblyukába tüzi a virágot. A belépő Ráchelhez nevetve): Na! Foglaljon helyet nagyságos asszonyom!

Ráchel: Kérem! Semmi kedvem az enyelgésre. Adja ide azt a virágot!

Tarics (kezével a gomblyukában lévő virág után nyul): Adjam vissza?

Ráchel (egy kicsit meghökkenve, de inkább duzzogva, mint követelőzve): Semhogy összetépjél!...

Tarics: Tehát adjam vissza?

Ráchel (makrancosan félre fordul és nem felel, de látszik rajta, hogy már nem akarja a virágot).

Tarics (kiveszi a rózsát gomblyukából és odanyújtja Ráchelnek): Itt van!

Ráchel (hirtelen *Tarics* felé fordul, kiszakítja a kezéből a virágot, dühösen összemorzsolja és a *Tarics* lábai elé vetve, megtiporja. Haragtól elfulva lihegi): Itt van!... Itt van!... Itt van!...

II. JELENET.

Előbbiek, Florea.

Florea (belépve látja a Ráchel toporzékolását. Szótlanul végigméri).

Ráchel (a Florea tekintete alatt láthatólag megzavarodik).

(Egy pillanatnyi kinos csönd.)

Tarics: Mi az, Florea?

Florea: Marok domnu!... (A földön észreveszi az összetiport virágot és egy pillanatra elhallgatva, ismét végigméri Ráchelt, aztán szórakozottan *Tarics* felé.) Marok!...

Tarics (idegeskedve rászól): No mi az hát?!

Florea: Pável van itt, domnu... Beszédje van veled.

Tarics: Mondd neki, hogy jöjjön este!

Florea (határozatlanul): Hogy este jöjjön?

Tarics: Az.

Florea: Hiszen én megmondtam!... (Indul az ajtó felé, de féluton egyszerre ismét megáll.) Megmondom neki, domnu, de estére megint csak elküldöd...

Tarics (idegesen): Hát aztán? Tán nem tetszik neki?

Florea: Nem hogy tetszik-e neki, domnu! Sz'en cseléded... Ugy parancsolsz vele, a hogyan akarsz! De négy hete lesz már, hogy nem számoltattad! A cseléd pedig mégis csak cseléd, akármilyen becsületes, hűséges legyen is máskülönben. A gazda kezét éreznie kell. Hogy lesz az, ha így szabadjára hagysz mindent?... A földet nem is tudom mikor láttad utoljára.

Tarics: Hiszen majd látom még! Vagy elszalad tán?

Florea: Hát bizony el is szaladhat, domnu! Tudod te jól, hogy elszaladhat!... Pedig a föld hűséges, domnu. Hűséges ahhoz, aki szereti. Hűségesebb, mint az emberek!...

Tarics: Na jól van, jól!

Ráchel (gunyos nevetéssel): Nem, nem! Csak hallgassa meg szépen a kukliprédikációt! Igaza van a... *barátnőjének*! Maga hallatlanul ellustult az utóbbi időben!

Tarics (nyersen): A sok dolgomtól megtehetem!

Ráchel: Persze! Elvégez mindent az a bolond Werner! Helybe hozza a kalácsot! Csak meg kell szegni a készet!

Tarics (felelni akar, de aztán erőszakkal lenyeli a szót és csak keményen a szeme közé néz Ráchelnek).

Ráchel (élesen): Jól teszi, aki teheti! Csak engem ne kérdezzen meg a véleményem felől!

Tarics (érdesen Floreához): Mi baja velem Pávelnek?

Florea: Aszondja, beteg a marha.

Tarics (felcsattanva): Mer' bizonyosan megint megzabáltatta az a bitang!

Florea: Nem.

Tarics: Hát?!

Florea: Köhög.

Tarics: Mitől köhögne?!

Florea: Nem tudja.

Tarics: Hát én tudjam?!

Florea: Erigy, nézd meg, domnu! Hini kéne tán a kovácsot is!... Rossz azt nézni, ahogy az állat szenved.

Tarics (Ráchelhez): Egy pillanatra megbocsát?

Ráchel (nyomósan): Csak menjen, kedves barátom! A legszebb férfierény az engedelmesség, én különben is megyek az én *uram* és *parancsolóm* elé.

Tarics (nyersen, fenyegetően)! Itt marad! Érti?! (Valamivel nyugodtabban.) Felelni akarok magának arra, amit az imént mondott.

Ráchel: Mit mondtam?

Tarics: Azt, hogy az ura munkájából akarok élősködni!

Ráchel (kacagva): Ahá?! Ott fáj? Köember!

Tarics: Nem fáj. De akarom most már, hogy tisztába jöjjünk!

Ráchel: Hát jó! Jöjjünk! Itt maradok. Nem azért, mert ilyen durván rám ordított. Nem azért. Maga kicsoda, hogy hatalmaskodni mer? Senki! Senki!! Nekem nem parancsol. Se maga, se más! Érti? Én nem ijedek meg az üres puskacsőtől! De azért itt maradok! Itt! Azért, mert akarok!

Tarics: Azért, mert én akarom!

Ráchel: Nem!

Tarics: De!

Ráchel: Akkor megyek. (Indul.)

Tarics (fenyegetően, egész testében fölegyenesedve elébe áll): Ha el mer menni!...

Ráchel (kihívóan lábujjhegyre áll, hogy a szemébe lásson. Élesen): Na?!

(Nagy szünet.)

Tarics (hirtelen lehiggadva): Hát bánom is én, menjen el! (Hátat fordít és kemény léptekkel kimegy a szobából.)

Ráchel (dacosan belevágja magát egy székbe.)

III. JELENET.

Ráchel, Florea.

Florea (az egész jelenetet némán szemléli végig. Tarics távozása után egy pillanatig még nézi Ráchelt, aztán élesen megszólal) Hallod!... Mit akarsz te ezzel az emberrel, kokóna?

Ráchel (helyéről felpattanva): Mi közöd neked hozzá? Hogy mersz megszólalni kérdezetlenül? Te... te szolgáló!

Florea: Ha szolgáló vagyok, domná... de nem a te szolgád!... Ezé az emberé.

Ráchel: Cseléd vagy! Hogy mersz nyikkanni?!

Florea (kiegyenesedik előtte): Merek! Mert nem akarsz véle jót! Mit akarsz véle? Az én emberem!

Ráchel (nyersen felkacag): A tied?!

Florea: Az enyém!

Ráchel: Tán megvetted magadnak?

Florea (halálos nagy komolysággal): Nem. Ő vett el engemet magának.

Ráchel: A hites urad? Mi?!

Florea: Uram!... Én meg asszonya vagyok. Hüséges, becsületes asszonya!

Ráchel: Ringyója!

Florea (emelt hangon): De csak az övé! Senki másé!... Hát te, domná? Csak a te hites uradé?!

Ráchel (furiaként nekiugrik): Te!!

Florea (fenyegetőleg megmozdul): Vigyázz, kokóna!... Meg ne üss! A szekerce itt van a sarokban... Egyszer ágfát akartam vágni a tengelyed alá... Vigyázz rá, domná, a fejsze mástól is jó lehet!...

Ráchel: Még fenyegetsz?! Te... te szemét!

Florea: Vigyázz, hogy mit beszélsz!

Ráchel: Megpiszkolsz és te fenyegetsz?!

Florea: Én nem piszkolhatlak be téged, domná, csak te saját magadat!...

Ráchel: Mi közöd hozzá?!

Florea: Van közöm... Az én emberem!

Ráchel: Igen?! Na megállj! Hát én majd megtudom, hogy a te embered-e? Hogy foghatsz-e fejszét arra, aki a házába jön? Hogy asszonya vagy-e, ahogy hirdeted? Én majd megtudom! Megkérdzem! Tőle magától kérdezem meg!

Florea: Megkérdeded?!

Ráchel: Meg!

Florea: Hát tartozik ő neked számadással róla? Neked, vagy bárkinek! Én kellettem neki és azzal vége!

Ráchel (szilajon): Hát most meg én kellek neki és azzal vége!

Florea (egy pillanatig némán, merően nézi Ráchelt).

(Nagy szünet.)

Florea (halkan, nagyon komolyan): Ha kellesz neki, akkor igen!... Akkor nincs mit perelni rajta. Mert ő az ur! Érted? Ő parancsol! Ha azt mondja, ölj!... akkor ölni kell... ha, a testedet akarja, az is az övé. Minden! Ő parancsol véle és te csak engedelmeskedel!...

Ráchel: Én?!

Florea: Te!

Ráchel (a fogát a körmével megpattantva): Ezt ni! A kutyám lesz! Érted?! A pokrócom, amibe a sáros lábam törölöm! Én fogok szolgálója lenni ennek a parasztnak?! Én? Reszketni fog előttem! Csókolni fogja a lábamat, amelyekkel elrugom magamtól! Mert elrugom! Érted?! El fogom rugni! Mihelyt nem lesz rá szükségem. Mihelyt mindent elértem nála, amit akarok!

Florea: Hát az lehet, domná, hogy ilyen ártó hatalmat nyersz fölötte... Lehet!... Mert a gonosznak, aki benned van, mindent lehet. De jól vigyázz rá, hogy szomorúságot én ne lássak annak az embernek az arcán... Jól vigyázz rá!... mert akkor aztán nem fog megsegíteni a rossz lélek... Rajtam nem vehetsz hatalmat!

Ráchel: Ne busulj. Rád nem is pazarlom a hatalmamot. Nem félek tőled! Ha akarsz, elmondom neked a szándékomat is. A pénzt akarom elvenni tőle! Ezt az egész óriási nagy kincset, amit az én emberem tudománya talált meg és ez a barom paraszt rátette vaskos, otromba öklét!... Hát én visszaveszem tőle! A nyavalyás emberem gyenge ehhez a behemóthoz, de én erős vagyok. Erősebb, mint az egész világ! Az ördög maga van bennem. A pokol kárhozata! Tudd meg! Nincs férfi, aki nekem ellenállna. Ha ez kell? Elveszem ezt! Ha más!... Elveszem azt a másikat! Mindet! Most ezt akarom!... És a kincseit! És el fogom venni!... Eredj, mondd el neki! Mondd meg neki, hogy őrizkedjék! Hogy ássa el a földbe az aranyát! A földbe! Ahonnan az a másik kikaparta! Az a nyavalyás, akit a behemót testével elriasztott. Hát én nem riadok el! Mondd meg neki! Eredj na! Te fejszés asszony!

Florea: Nem megyek, domná!

Ráchel: De eredj! Mondd meg csak! Az kell nekem! Hogy hamarabb megbolonduljon!

Florea: Nem mondok neki semmit, domná. De neked mondom még egyszer. Vigyázz itt az erdőn! Mátul fogva ne aludj elgyedül! (Csendesesen kimegy a szobából.)

Ráchel (élesen, hangosan felkacag, amikor azonban Florea után bezáródik az ajtó, fázósan belekuperodik a nagy karosszékbe.)

(Nagy csönd; jó hosszú szünet.)

Függöny.

II.

Szín: Egy erdei parasztház nagyszobája. Primitív, durván ácsolt butorok. A bal sarokban egy hárságy, medvebőrrel végigterítve.

SZEMÉLYEK:

Ráchel, Tarics.

Ráchel, Tarics (egy pillanatig némán szemközt állanak).

(Szünet. Nagy csend.)

Tarics (egy gesztussal helyet mutatva Ráchelnek): Tehát beszéljünk!

Ráchel (harciasan belevágva magát egy székbe): Hát beszéljünk!

Tarics (vele szemközt szintén helyet foglal).

(Mind a ketten várakozóan hallgatnak.) (Szünet.)

Ráchel: Na! Kezdje!

Tarics: Én?!

Ráchel: Maga-maga-maga-maga! Igen, na!

Tarics: Az imént úgy értettem, hogy nagyságos asszonyomnak van valami mondanivalója.

Ráchel: Az majd azután következik. Legyen egészen nyugtalan, nem maradok vele adósa! Csak tartsunk sort. Maga rámparancsolt az előbb, hogy el ne merjek innen menni, mert számolni akar velem. Fenyegedett! Majd megütött! Egy asszonyt!... Hát halljuk a szép szót! Tessék, számoljunk!

Tarics: Ja ugy? Hát... hát én bizony bevallom: nagyon nevetlen voltam az imént. Kérem, bocsásson meg érte és felejtse el.

Ráchel: (élesen felkacag): Maga?! Maga törődik azzal, hogy valaki valamit elfelejtsen és megbocsásson magának? Mit komédiázik? Valljon színt! Ne keressen kibuvókat, mert azt kell hinnem, hogy gyáva; vagy hogy engem kicsinyel mint ellenséget. Hát a gyávaságot még megbocsátanám... Elvégre a bátorság nem férfierény... Hanem ha eszébe jutna engem semmibe venni, akkor... akkor!

Tarics: Akkor?!

Ráchel: Vigyázzon magára!

Tarics: Ezzel a figyelmeztetéssel egy kicsit elkésett, nagyságos asszonyom. Én tudniillik már nem vigyáztam magamra.

Ráchel: Na az üzleteiben nem venni észre!

Tarics: Pedig úgy van, ahogy mondom. Ugy jártam, mint Ézsau, aki egy tál lencséért eladta az apai örökségét. Én a boldog, együgyű szegénységemet adtam el egy viseltes kis keztyűért, amelyre utólag ráfogták, hogy vadonatuj volt.

Ráchel: (felpattanva helyéről): Igenis hogy új volt! Vadonatuj! Tudja! Maga tolvaj!

Tarics: Viseltes volt! Legalább háromszor volt benzinben mosva...

Ráchel: Hazudik!

Tarics: (a belső zsebébe nyulva): Itt a bizonyosság! (Kiveszi a Ráchel keztyűjét.) És hogy a tolvajság megbélyegző foltját is letöröljem magamról, mindjárt vissza is adom jogos tulajdonosának. Tessék!

Ráchel (erőszakosan kiszakítja a Tarics kezéből az odanyujtott keztyűt): Minek tette?! Mit akart vele?

Tarics: Nem tudom. Ézsau sem volt éhes, amikor az örökségét elherdálta... Én sem!...

Ráchel: Szemtelen!

Tarics: Kérem! Ne legyen következetlen. Lássá, én megbecsülöm magát azzal, hogy komolyan veszem az ellenségeskedést és igazat mondok.

Ráchel: Perfidiákat mond!

Tarics: Ja arról nem tehetek, hogy az igazság mindig perfid annak, akinek mondják. Nekem csak igazság. Én úgy éltem itt, ahogy maga mondta egyszer: Mint az őseember. Korlátlan szabadságban és hatalomban. És békében! Nagy, isteni béke volt ebben a kalyibában. Aztán egyszerre csak...

Ráchel (közbevágva): Jöttünk mink!

Tarics: Jöttek maguk.

Ráchel: És vége lett az isteni békének a kalyibában!

Tarics.: Vége lett. De hogy miért, hogyan? Nem tudom. Higyje meg, hogy nem tudom. Én nem akartam semmit, amint hogy most sem akarok semmit... Magától!

Ráchel: Ne mondja! Igazán? Nahát akarjon!

Tarics: De nem akarok. És ha akartam volna, akkor érteném. Azt a keztyüt! Elloptam. Hazudtam érte. És lássa, most visszaadtam.

Ráchel: Mert rájött, hogy hiába tartogatja. Ennyi az egész, barátocskám.

Tarics: Nem. Egészen közömbösen adtam vissza, mint ahogy egy talált patkót visszaad az ember.

Ráchel: Gyönyörű hasonlat, mondhatom!

Tarics: Nem a hasonlat kedvéért mondtam. A lényegért. Hogy megértsen. Képzelve el, hogy egy tizezer éves megkövesült csigát életre keltene valaki. Azért, hogy eltámassza.

Ráchel (diadalmasan): Maga félt tőlem?

Tarics: Nem magától. Magamtól.

Ráchel: Olyan szép zavarosan beszél.

Tarics: Ami világos, azt nem érdemes elmondani.

Ráchel: De maga azt mondta, hogy nincs története!

Tarics: Olyan nincs. Regény! Én csak úgy egyszerűen tönkre mentem. Koldustarisznyának maradt ez a háromszáz hold nyomorék erdő. Nem volt benne öt öl becsületes tüzelő. Csupa nyers ág. Ötven évig várhattam volna, hogy kupeckedhessek belőle. Átkozódva irtottam a bozótot. Minden kapanyomnyi tisztást vassal meg tüzzel kellett elcsikarni tőle, hogy krumpli teremjen. De irtottam! Mert... mert undorodtam az éhes urtól... Volt egy kaszinóbeli barátom, aki egy jó ebédért akármelyik szép asszonynak bemutatott...

Ráchel: Fúj!

Tarics: Én is azt mondtam és eljöttem ide jóllakott parasztnak. Eljöttem. De nagyon sokáig tartott, hogy nem tudtam jóllakni. Kifordult a falat a számból.

Ráchel: Persze! A kulturából nagyon nehéz visszatérni az őszállat vegetációjához.

Tarics: Nehéz. De lehet. Különösen ha van valaki, aki a szegény kulturembert fölemelje. Nekem volt.

Ráchel (gunyosan): Ahá! a Floreája.

Tarics: Az. Ez a nagyszerűen primitív, ez a gyönyörűen komplikált tiszta, szép, erős őseember.

Ráchel: Na tudja, gusztus kell hozzá!

Tarics: Nem. Megjön az magától; minden brutális érzéki izgalom nélkül. Mint valami szent, törvényszerű elkövetkezés.

Ráckel: Hallja! Ezekről a részletektől talán megkimélhetne!...

Tarics: Ha bántják magát!... Nekem a nyugalmat adták... Az elbékélést mindennel. És a tárgy-talan, szilaj, éhes kívánások után a három bizonyos legfőbb jót. A tiszta ruhát, tiszta ételt és a tiszta asszonyt...

Ráckel: Örült! Maga örült!

Tarics: Lehet. Van is valami degeneratív jele a familiámnak. Már az is, hogy bennem kihalóban van.

Ráckel: Ezért... Ezért adta oda maga az életét?!

Tarics: Dehogy! Ezt nem lehet egy odaadott élet árán megszerezni. Se érdemekkel, se emberi nagysággal. A hármat így együtt csak egyes ritka, kiválasztott érdemetlenek kapják. Néha egy-egy otromba béres... Vagy valami csámpáslábu suszter...

Ráckel: Meg maga!

Tarics: És én. Én is megkaptam. És reszkettem érte.

Ráckel: Félt, hogy elveszik magától! Mi?

[...]* egyszer magamtól. Ha egy rossz pillanatban felszabadulnak bennem azok a démonok, amiket a nyomoruság elaltatott.

Ráckel: Démonok? Ne mondja! Jé! Ez érdekes.

Tarics: Az apám a kártyaasztal mellett halt meg egy rossz leosztás után... A nagyapám... a nagyapám váltotta fel az első buzatáblát máslásra, meg szép hegedűszóra.

Ráckel: És maga az utolsót!

Tarics: Én az utolsót! És fel tudnék váltani még tiz gyémántbányát, nem azt a darab kavicsot, amiben a maga ura turkál. És rámennék, én magam, amiért nem volna nagy kár, de rámenne a krumpliföld is, meg az oláh asszony is, amiért pedig igen nagy kár lenne.

Ráckel: Igazán meghatóan gyöngéd gondolkozás!

Tarics: De nem fogok tudni megállni benne. Tudja mi? A pénz fogja elvenni az eszemet. Az az első ezres, amit a maga ura felhoz a föld alól és ideadja a kezembe, hogy elkölthetem.

Ráckel: Hát hol van akkor az a nagyszerű megtisztulás? Az elbékélés!

Tarics: Ahol nincs ezresbankó.

Ráckel: Na akkor megnyugtathatom. Ha maga veszi kezébe az üzletet, akkor ez a szerencsétlenség aligha szakad magára és becses családjára.

Tarics: Nem hiszem, hogy el tudnám még háritani. Pedig akartam. Mind a tiz körmömmel védekeztem. És nem tudom, hogy lett. Nem kívántam magát... Csak megszedültem. A parfümjé... a testén levő selyem és... és a mult, meg minden... egy pillanatra összekavarodott... és...

Ráckel: És, és, és! És ellopta a keztyümet!

Tarics: Az volt a lépvessző, amibe beleragadtam.

Ráckel (felcsattanva): Talán bizony én akartam magát megfogni véle?!

* szöveghiány!

Tarics: Nem. Én fogtam meg benne magamat. És mire észrevettem, már nem volt menekedés. Attól fogva csak vergődés volt minden. Kapaszkodás a darab földbe. Maga azt mondta az imént és mondja minden nap, hogy én az urát kijátszottam. Megcsaltam! Nem igaz. Én csak védekeztem. A katasztrófa ellen. A fátumot akartam elkerülni. Fegyvert akartam a kezemben tartani. Biztosan ölő, halálos fegyvert, hogy azon a napon, amikor a legkisebb ördög megmozdul bennem, egyszerre kiirihassam az egész pokolkárhozatot. Ezért tartottam meg magamnak mindent. A földet, a bányát, a jogot... mindent. Verekedtem, piszkoskodtam, cigánykodtam érte. Magamra vettem azt a komiszágot, hogy egy jóhiszemű ember védtelenségét kihasználom. Hogy megszarolom. Hogy megrablom a munkája fáradságát. Ugy tettem, mintha mindent el akarnék nyelni. Azt hittem, hogy elkedvetlenedik és lerázhatom. Nem lehetett. Az az ember piócája a pénznek. Ugy tapad hozzá, ha egyszer rászivta magát, hogy elválaszthatatlan tőle. Inkább kettőbe szakíttatja a testét, semhogy elbocsássa. Hát én most előveszem a halálos fegyvert. Maga figyelmeztetett rá, hogy itt az ideje. Most még lehet. Ráteszem a kezem a bugyogni kezdő átkozott milliókra...

Ráchel: Mit akar csinálni?! Maga... maga!..

Tarics: Elfogom a vizet a malom alól. Nem engedem, hogy pénzhez jusson. És megfojtom vele.

Ráchel: Azt maga nem fogja megtehetni!

Tarics: De megteszem!

Ráchel: Örült! Örült!

Tarics: Lehet hogy az vagyok, örült. De másmilyen, mint az apám volt. Meg a nagyapám. És a többi mind... heted-, tizenhetediziglen. Én nem a kártya örültje vagyok. És nem az italé. Még csak az asszonyi testé sem! Az én örültségem bolond egy örültség. A pénz irtózata fagyott meg bennem rögeszmévé!

Ráchel (a kezét összekulcsolva, tágranyilt szemekkel rámered egy pillanatra Taricsra).

(Szünet. Nagy csend.)

Ráchel: Maga meg van halva!

Tarics: Az is lehet. Akkor mindezt csak álmodom.

Ráchel: Maga jobban meg van halva, mintha megölte volna magát!

Tarics: Nem tudtam, hogy a halálban is van fokozat. Élni lehet jól és jobban... és legrosszabbul. De a halálról azt hittem, hogy egyetlen örök egyformaság. Hogy a márványszarkofágban ugyanaz, mint a boncolóasztal hullakosarában.

Ráchel: Nem. Van halál és van halálok halála. És maga abban halt meg. Lealjasult. Egy piszkos nőstényállathoz aljasult le és ez a fertőzet megölte. A testét nem! De azt a nagyszerűséget, amit százezer esztendő desztillált megfoghatatlan finomsággá... A lelkét! Az ellentétek örök halálos ellenségek. Vonzzák egymást, hogy megsemmisítsék egymást. A piszkos a tisztát, a fény az árnyat, a nemes a nemtelent... Az arany, ha rézzel keveredik...

Tarics (közbevágva): Keményebbé lesz!

Ráchel: De már nem szinarany többé. Veszít a nemességéből. És ha tulsok benne a nemtelen fém... megmarja a rozsdá. A természet nem hagyja megcsalni magát. Az pedig természetellenes, amit maga önmaga ellen elkövetett!

Tarics: Lehet. De el kellett követnem, mert ha az embernek nincsen rézbányája, nem igen akad nemes kulturája, esztéta női lélek, aki eljönne főzni, mosni, meg takarítani az ilyen kalyibába.

Ráchel: Akad!

Tarics: Oláh asszony.

Ráchel: Más is!

Tarics: Maga eljönne?

Ráchel (felelni akar, de hirtelen elhallgat): Én...

(Szünet. Nagy csend.)

Tarics (konokul): Maga eljönne?

Ráchel (viharszerű kitöréssel): El! Én elmennék! Ha olyan ember hívna, akiért érdemes volna valamit elvállalni. Akinek nincs rézbányája, de van más egyéb gazdagsága. Mindegy hogy mi! Gyönyörű büne, vagy rettentő erénye... Félelmes ereje, vagy nagyszerű gyöngesége. Egy örülete! Amely az égig, vagy a börtönig ér... Ha az hívna, mennék! Az erdőbe véle... Mennék! A becstelenségbe, mennék! Kenyeret keresni néki az utcán, mennék! Ha hívna bálványának, mennék! Ha hívó lenne, lennék az istene, kibem üdvözül... És lennék minden bűnökre kész ördöge, akiben elkárhozik, ha pogány lenne. Ez lennék én! De az aztán férfi legyen. Félelmes az erejében és nagyszerű, ha gyöngé. Az meg ne bujjék nekem az erdő bozótjában, de feküdjék ki az utra, hogy a szivét gázolja meg, aki meggázolja! Ne féljen meghalni. És ne féljen élni! Féljen csak engem elveszíteni. Azért reszkessen. Tudjon gyáva lenni érte! És bátor! Az önmehtagadásig! És ezért érdemes lenne! Mert ha az egész világot elveszitené, én kárpótolnám érte. Ha az egész világ bántani akarná, én halálig megvédelmezném. Ha az egész világ, a saját édesanyja ha mehtagadná, én mellé állnék. És ha emberek csufjára meggyaláznák, én... én a lábához térdepelnék és isteniteném!... Mit tudja maga, hogy mire képes az asszony?! Mit tudja maga, hogy mi az asszony! Magának főzni, meg mosni kell. Meg rendbe rakni a kalyibáját. Semmiért... érti?!... semmiért nem érdemes harcolni ezen a világon, csak az asszonyért. Rézért, aranyért sem, ha csak azért nem, hogy az asszonynak adja. De maga!... Maga meg sem ismerné az asszonyt ha találkozónék véle!

Tarics: Megismerném!

Ráchel: A némbert! Aki főz, meg takarít.

Tarics: Az asszonyt, aki megront és elpusztít.

Ráchel: Akkor elbujna előle!

Tarics: Elébe mennék és elvenném magamnak.

Ráchel: Olyan asszonyt nem lehet csak úgy elszedgetni!

Tarics: Lehet. Csak akarjam.

Ráchel (dühös felcsattanással, csaknem rikoltva): Én! Itt vagyok én! Próbálja meg!

Tarics (sápadtan, összeszorított szájjal, némán feléje indul).

Ráchel (megdöbben a férfi arcától és riadtan hátrál).

(Egy pillanatnyi nehéz, nagy csend.)

Ráchel (abban a pillanatban, amikor Tarics kinyújtja érte a kezét, majdnem könnyörögve): Ne bántson!...

Tarics (erőszakosan megragadja).

Ráchel (kétségbeesett erővel védekezik. Ki akar fejteni az erőszakos ölelésből. Némán, halálos elszántsággal küzdenek. Telve gyűlölködéssel. A siket némaságban nem hallatszik más, csak a küzdők nehéz, ziháló lélegzése s koronként egy-egy hörgő, artikulátlan állati kiáltás).

Ráchel (ereje fogytán lassan a hárságy felé szorul. A küzdelem most már szorosan a hárságy mellett folyik).

Ráchel (egy rémült, elnyomott sikoltással végigzuhan az ágyon, magával rántva Taricsot is, aki hirtelen fölülkerekedve, erőszakosan lefogja és megháborodva, majdnem fojtogatva csókolni kezdi ott, ahol éri).

Ráchel (ájult, erőtlen védekezéssel): Istenem! Ne! Valaki jöhet! Bocsásson! Valaki jöhet! Istenem! Bocsásson!

Tarics: Nem! Most már nem!

Ráchel: Bocsásson!

(Egy utolsó féktelen kísérletet tesz a szabadulásra, aztán egyszerre minden átmenet nélkül hirtelen odaveti magát a Tarics karjaiba.)

(Függöny.)

BUEN RETIRO

SZEMÉLYEK:

Az orvos, az író, a főhadnagy, a szolgabíró, a bárónő, a bankárfiu és egy leány.

Szin: Egy nagyon előkelő budapesti idegstanatórium társalgóterme. Igen kiváló intézet. A sajtó is több szenzációs gyógyulási esetét regisztrálta már. És ezek között nem a legutolsó volt egy köz- és önvészélyes súlyos betegé, akit három nappal a beszálltatása után a törvényszéki bizottság már makkegészségesnek talált. Mint tökéletesen gyógyultat rögtön el is bocsátották. Tehát ebben a kiváló intézetben vagyunk.

1. JELENET.

Az orvos, az író.

Az orvos: Kérem, uram! Azt ugyebár mondanom se kell, hogy mennyire örülök kitüntető látogatásának. Egy ilyen kiváló író! Sajnos azonban, valami különös, valami rendkívüli érdekességekkel nem biztosíthatom. Írói szempontból itt igazán kevés értékeset láthat. Ezek közönséges, szegény, beteg emberek. És higgye meg, uram, az örület zsenialitásáról szóló dolgok mind mesék.

Az író: De kérem! Engem nem is a szenzációéhség hozott ide. Én egyszerűen csak beteg embereket akarok látni. És speciálisan ilyen betegeket!

Az orvos: Uram! Akkor az állami intézeteket nézze meg! Ott sokkal több és érdekesebb az anyag! (Nagyon élénken, rábeszélően.) Hihetetlenül érdekes! Nagyszerű esetek! Originálisak! Ugynevezett zseniális bolondok. Azt nézze meg, uram, okvetlenül! Az állami intézeteket. Íróembernek megbecsülhetetlen impressziók! Akar ajánlólevelet az igazgató-főorvoshoz?

Az író: Köszönöm... de...

Az orvos (Nagy készséggel): Kérem, parancsoljon velem! Rögtön szolgálok! (Az íróasztalhoz siet.)

(Kivülről nagy zaj.)

Egy hang (kivül): Ez infámia! Én meg fogom önt fenyegetni!

Másik hang: Szeretném én azt látni. Én megtiltom önnek, hogy gyanúsítson!

(Nagy dörömbölés az ajtó előtt.)

Az orvos (odaszalad az ajtóhoz, hogy megakadályozza a belépőket, de megkésik).

(Az ajtó kivágódik.)

2. JELENET.

A főhadnagy, a szolgabíró (egyszerre rontanak be, az arcuk pulykavörös a mérgeledéstől és mind a ketten az orvosnak támadnak).

A főhadnagy: Doktor! Segédek! Adjon nekem segédek! A vérét akarom ennek az embernek!

A szolgabíró: Állok elébe! Én minden épelméjű gentlemannel szívesen megverekszem.

Főhadnagy (bőszülten): Engem talán nem tart az ur annak?

Szolgabíró: Nem hát! Ön egy beteg ember.

Főhadnagy (ordítva): Vonja vissza! Vonja vissza, mert ölök!

Szolgabíró: Szívesen, ha ön is visszavonja a gyanúsításait!...

Az orvos: De uraim! Mi ez? Micsoda viselkedés ez? Önök megfélelkeznek róla, hogy egy európai hírű gyógyintézetben vannak...

Főhadnagy (az orvos karját megragadva): De kérem! Hiszen ez hallatlan, ami itt történik!

Szolgabíró (magához rántva az orvost): Igenis, hallatlan, hogy itt épelméjű embereket exaltált betegekkel zárnak együvé.

Főhadnagy (az orvost magához ráncigálva): Hallotta? Ez az ember azt mondja rólam, hogy bolond vagyok!

Szolgabíró (az orvost ismét maga felé rántva): Ez az ur pedig komisz invektivákat vagdos a fejemhez...

Főhadnagy (ordítva): Azt meri állítani a szemembe, hogy én, Beleznay Kálmán császári és királyi főhadnagy agyalágyult vagyok!

Szolgabíró (szintén ordítva, csaknem egyszerre beszél a főhadnaggal): Meggyanusította a hivatali működésemet! Azt mondja, hogy fegyelmileg infám kasszíroztak...!

Főhadnagy: Én nem fogom tűrni!

Szolgabíró (a főhadnagy felé fordulva): Én se! Érti, uram! Én se! Az egész világ tudja, hogy egészségügyi okokból hagytam ott az állásomat!

Főhadnagy: Hahaha! Az egész világ tudja! Hahaha!

Szolgabíró: Igenis, hogy tudja! Amint hogy azt is tudja, hogy ön gyöngélméjű és reszket a penzió rémétől.

Főhadnagy: Uram! (Neki akar menni).

Az orvos (közbelépve): Az urak megint kártyáztak! Mi?!

Főhadnagy, szolgabíró (egyszerre elhallgatnak és durcásan lehajtják a fejüket, mint a tetten ért gyerekek).

(Szünet.)

Az orvos (dorgáló hangon): Nem megtiltottam szigoruan?

A főhadnagy, a szolgabíró (hallgatnak).

Az orvos: Csak tudnám, hol szereztek megint kártyát? Hiszen még a bárónó pasziánszait is kipusztítottam a multkor!

A főhadnagy, a szolgabíró (gyerekes drukkollással hallgatnak).

(Szünet.)

Az orvos: Na hát én ebben inkvizíciót fogok csinálni. Ez mégis csak hallatlan! Majd megtudom én, hogy ki itt az urak bizalmasa! Hogy ki a bevásárló! Annak aztán kitelt az ideje. Majd gazdája akad annak az üveg törkölynek is, amit a multkor egészen rejtélyes módon a szolgabíró ur sifonjában találtunk!

A szolgabíró (hirtelen nagy élénkséggel és láthatóan kényelmetlen megrebbenéssel): De kérem, kedves főorvos ur! Én... én igazán... én biztosíthatom... becsületesre mondom, úgy áll a dolog... (Szédítően becsületes, ártatlan arccal.) Kérem! Hiszen mi nem is kártyáztunk tulajdonképpen.

Az orvos: Eh! Lári-fári! Ne tagadja legalább! Az orvos szemét nem lehet megcsalni.

A szolgabíró (nyomatékkal): De... becsület... szavamra mondom, bakkaráztunk! Ez az ur füllent!

Az orvos (diadalmasan): No, mit szólunk ehhez?!

A szolgabíró (a főhadnagyhoz, egészen az arca elé állva): Urrrram!

A főhadnagy (még közelebb lépve hozzá, úgy hogy az arcuk szinte érintkezik): Bakkaráztunk!

A szolgabíró (az orvos felé müfelháborodással): Na, ez hallatlan!

A főhadnagy (az orvoshoz, ágálva): Ugy van, ahogy mondom! Én tiszt vagyok és nem fogok senki kedvéért hazudni! Igenis, bakkaráztunk. Dominóval bakkaráztunk. Ez az ur maga találta ki a módját, hogy hogyan kell. És engem is kitanított.

Az orvos: Nos, szolgabíró ur?!

A szolgabíró (olyan gögös arccal, mint akivel a legnagyobb injuria történik, de olyan megsemmisülten gyöngé hangon, mint aki tudja, hogy kétségbeejtően és végleg le van leplezve): Ez... ez... ez hallatlan! (Hirtelen az íróhoz, magyarázólag.) Nézd, kérlek! A... a főhadnagy... Pardon! (Bemutatkozva.) Kákay szolgabíró vagyok! Hogy kérlek?!... Igen. A szabolcsi ág. De Felső és Alsó-Káka... (Kezet szorit.) Tehát!... Mit is akartam mondani? Ja igen! Tehát az az igazság, hogy torkig voltam már a dominóval... Halálosan émelyedtem tőle. És szeretném én látni azt az épeszü embert, aki egy heti dominózás után nem kap tengeri betegséget attól a marhaságtól! Miután pedig a doktor minden szál kártyát konfiskált, hát ma délután proponáltam a főhadnagnak, hogy próbáljunk egy kis dominó-bakkarát! Ez történt. Na! És most itt állok! Nem tehettem másként. De az vesse rám az első követ, aki egy heti dominózás után nem kívánja meg a bakkarát!

Az orvos (a főhadnagyhoz): Így történt?

A főhadnagy: Így.

Az orvos: És tényleg lehet bakkarázni dominóval?

A főhadnagy: Tényleg lehet!

A szolgabíró (nagy készséggel): Kérem, ha parancsolja, megmagyarázhatom a jeut! Roppant egyszerű!

Az orvos: Köszönöm. El fogom kobozni a dominót is!

A szolgabíró: De kedves doktor!

A főhadnagy (dacosan): Felőlem elkobozhatja! A fene egye meg ezt a sántikálást, hogy nem tudok innen elszabadulni!... Egy ronda csuzzal!... Esztendeje ülök már itt!

Az orvos: Dehogy nem tud szabadulni! Ki mondja, hogy nem tud? Talán én tartóztatom főhadnagy urat? Kérem! Tessék csak jelentkezni szolgálattételre!... Egész nyugodtan! Még ma! Most mindjárt! Ez a legjobb mód, ha penzióba akar menni. És a szolgabíró ur is jelentheti a vármegyéjének, hogy egészséges... Nem muszáj itt unatkozni! Őt bizonyosan várják is odahaza, hogy átvegye a hivatalát... Ugy tudom, hogy némely kérdésekben igen értékes felvilágosításokkal szolgálhat az alispánjának!

A főhadnagy, a szolgabíró (zavartan hallgatnak).

(Szünet.)

Az orvos: Tehát?! Szabad tudnom az elhatározásukat?

(Szünet.)

A szolgabíró (hirtelen élénkséggel): Bocsánatot kérek, kedves doktor ur, de én... én igazán... Az én mostani idegállapotom mellett!... Neeem! Arról szó sem lehet, hogy én lemondjak az ön kitűnő kezeléséről! (Az íróhoz.) Te! Fogalmad sincs róla, hogy mit tud ez a doktor! Az csuda! Ez rá az egyetlen szó. Csuda! (Az orvoshoz.) Különben szabad egy szóra kérnem, kedves doktor ur?!

A főhadnagy (komoran): Én is fogom kérni!

Az orvos: Parancsoljanak! (Az orvos és a szolgabíró félrevonulnak a színpad mélyére, a főhadnagy merev sántikálással utánuk baktat. Behuzódnak egy sarokba és halkán, de nagyon izgatottan beszélgetnek. A főhadnagy és a szolgabíró erősen gesztikulálnak.)

3. JELENET.

Előbbiek, a bankárfiu.

A bankárfiu (belépve, fejbőlintással üdvözli az író, azután a beszélgető csoport felé fordul).

(Egy pillanatnyi szünet.)

A bankárfiu: Doktor!

Az orvos (visszafordulva): Tessék! (Észrevéve a fiatalembert.) Rögtön. (Visszafordul a beszélők felé.)

A bankárfiu: Kérem, velem röviden végezhet, kedves doktor.

Az orvos: Már mink is végeztünk. Tessék! (Mind a hárman előre jönnek.)

A bankárfiu: Csak azt akarom megkérdezni, hogy jobban vagyok én már?

Az orvos: Még nem. Sőt igen komoly az állapota, fiatalember. A kedves papája ma reggel irt és közli velem, hogy Schullerrel nem lehet boldogulni. Az összes váltók a kezében vannak és egy vasat se enged az a vén csirkefogó!... Magának, barátom, igen nagy nyugalomra van szüksége!

A bankárfiu: Neeem, kedves doktor! Abból semmi sem lesz... Az én bőrömrre nem fognak maguk hónapokig alkudozni. Én rövid elintézést csinállok. Le fogom lőni azt a vén uzsorást, ugysis koporsókban eszkomptálta az utolsó váltómat. Hát vegyem legalább hasznát!

Az orvos: Nagyon helyes! Kitűnő ötlet. Csak arra figyelmeztetem, fiatalember, hogy akkor lövöldözze össze mindjárt a vén Schuller egész familiáját... az oldalági rokonságot is, mert különben az örökösök tovább perlik a váltókat...

A bankárfiu: Kedves doktor! Föltett szándéka, hogy engem a tébolyig fog kezelni?

Az orvos: Fúj, de csunya, háládatlan ember maga! Hát nem mindig a maga pártján voltam a papájával szemben?

A bankárfiu: Ugyan hagyja! Mit kellett itt az én pártomon lenni?! Csak nem élhetek tán úgy, mint az édesapám! Végre is az öregnek be kell látnia, hogy ő egy földhöz ragadt szegény zsidógyerek volt fiatal korában, én pedig Herendy Klein udvari tanácsosnak vagyok a fia!

A szolgabíró: Tökéletesen igaza van Herendy Klein urnak! Tökéletesen!... (A főhadnagynak.) Nem?

A főhadnagy: Persze! Az ember nem lehet a saját édesapja.

Az orvos: Kérem, uraim, én föltétlenül meghajolok az önök kitűnő érvelése előtt, csak azt nem látom be, hogy mi kifogása van Herendy Klein urnak európai híre intézetünk ellen? Nem él itt rangjához méltóan? Nincs kifogástalan ura társasága? Pláne majd most! (Gesztussal az író felé.) Amikor kitűnő író barátom is gyakrabban megtiszteli intézetünket kiváló személyiségével... Oh! De azt hiszem, az urak még nem is ismerik egymást. (Bemutatva.) Salamon Ákos, író!

A bankárfiú (kezet szorit): Herendy-Klein.

A főhadnagy (merev szertartásossággal): Beleznay főhadnagy!

A szolgabíró: (bonhómiával): Mi már ismerjük egymást! Mi? Szervusz! Az erdélyi Salamonok közül való vagy, ugy-e?

Az újságíró: Nem. A sárvári Singerek közül!

A szolgabíró: Lehetetlen!

A főhadnagy: Ugyan mi van azon lehetetlen?! Hiszen a doktor megmondta, hogy író. Az írók mind olyanok.

A szolgabíró: Na én megesküdtem volna rá, hogy otthon tanultad a tarokkot!

4. JELENET.

Előbbieket, a bárónőt.

A bárónő (elvirágzott szépség, nagyon fiatalos allűrökkel. Sietve jön): Herendy! Herendy!

A bankárfiú (kelletlenül): Tessék!

A bárónő: Nem jön fel hozzám? Új könyveket kaptam. Gyönyörű versek!

A bankárfiú (riadt védekezéssel): Ne... ne... nem... Köszönöm, kedves bárónő, de... de most igazán nem mehetek fel! Még nagyon korán van... és... és aztán délben ugyanis lehozza majd a könyveket... Majd!... Majd a kertben olvasunk! Jó?!

A bárónő (csábító magakelletéssel): Na, jöjjön most!... Nem bánja meg!

Az orvos: De ha most nem tud verset olvasni Herendy ur! Neki különben sem tesz jót, ha sok verset olvas!

A bárónő (a szolgabíróhoz): Hát maga, Kákay?!

A szolgabíró (idegesen): Ugyan hagyjon nekem békét, méltóságos asszony! Ki tud egész nap verset olvasni?!

A bárónő (duzzogva): Oh be fádak maguk! Az egyiknek árt az irodalom, a másik nem bírja el, a főhadnagynak örökösén fáj a hátgerince... Ugyan mondja meg, doktor, mihez kezdjen itt egy életerős, egészséges nő? Egy lelki életet élő, fiatal teremtmény, aki még nem mondott le mindenről?... Hiszen itt... itt!... (Észreveszi az író.) Ah! Egy idegen ur?! (Idegesen kap a lorgnonja után és kihívó mosollyal megfixirozza.) Bocsánat! Nem vettem észre. Különben nem rögtönöztem volna házi jelenetet.

Az orvos: Nyugodjék meg, bárónő! Nem történt indiszkréció. A dolog a családban marad. (Bemutatva.) Salamon Ákos, író! Kitűnő barátom és máától fogva intézetünk gyakori vendége.

Az író (meghajol).

A bárónő (elragadtatással): Ah! Egy író! Egy igazi költő! Boldog vagyok... És milyen fiatal!... Ön verseket ír?... De milyen délceg!

Az újságíró: Nem, méltóságos asszonyom... prózát írok.

A bárónő: Az nem tesz semmit! Milyen izmos vállai vannak! Jöjjön! Jöjjön fel a szobámba! Megmutatom önnek a könyveimet. (Az orvoshoz.) Szabad öt felvinnem, doktor?

Az orvos: Nem! Egyelőre még nem, méltóságos asszonyom. A fiatal urat egy pár hétre minden szellemi megerőltetéstől eltiltottam.

A bárónő (könyörögve): Ugyan engedje meg! Nem fogom megerőltetni! Szavamra mondom, nem lesz semmi baja... Engedje meg!

A szolgabíró, a főhadnagy, a bankárfiu (egyszerre és nagyon élénken): Engedje meg! Engedje meg, doktor! Engedje meg!

A szolgabíró: Mindnyájunk érdekében engedje meg!

Az orvos: Na de... Uraim!... Hiszen ez... (Kivülről éles, velőkig ható sikoltás hallatszik).

(A sikoltás után egyszerre beálló siket, szívet szorító nagy némaság.)

5. JELENET.

Előbbieket, egy leány.

(A sikoltás a pillanatnyi megbénulásból az egész társaságot egyszerre brutálisan felriasztja. A férfiak ijedten az ajtó felé tolongnak.)

A leány (dult arccal, zilált frizurával, a rémülettől és a futástól zihálva, valósággal beesik. Görcsösen megragadja a doktor karját és fuldokolva liheg).

Az orvos: Mi az? Mi történt?

A leány (némán vergődik).

Az orvos: De hát az Isten szerelmére mi történt önnel, kisasszony?

A leány (egyszerre kitör belőle a zokogás. Valósággal sirógörcsöket kap).

Az orvos (keményen rászól): Na de most már elég legyen! Mindjárt szigorú leszek! Micsoda dolog ez, így összeizgatni magát?!

A bárónő (felcsattanva): Ugyan hagyják már! Hadd sirja ki magát! Mit rohannak így rá?! (Megöleli.) Szegény kis megijedt madaram!

A leány (egy erőszakos mozdulattal kifejlik az ölelésből és görcsösen a doktor karjába kapaszkodva, összefüggéstelenül dadogni kezd): Mentsen meg!... Doktor!... Doktor!... Jön!... Meg akar ölni!... Rejtsen el engem!... Rejtsen el... Doktor... Félek!... Mindjárt itt lesz... Doktor!

Az orvos: De hát ki? Kitől fél?... Bántotta valaki?... Beszéljen!

A leány: A bolond... fent a folyosókon!

Az orvos: Megijedt tőle?

A leány (visszatérő rémülettel, rekedt, majdnem állatias sikoltással): Meg akart ölni!... A szeme véres volt! Rám rohant... A... a torkomat!... (Sikoltva.) Meg fog gyilkolni!

Az orvos: Dehogy fogja! Nyugodjék meg már! Hiszen mind itt vagyunk. (A csengő felé akar menni.) Rögtön hívatom az ápolókat.

A leány (sikoltva belekapaszkodik): Nem! Ne menjen el!

Az orvos: De ne féljen hát! Meg kell tudnom, hogy mi van azzal a boldogtalannal! Azt hiszem, megint nyugtalan.

A szolgabíró: Nyugtalan? Szép kis nyugtalanság az! Itt élünk egy szabadon járó vadállat közelében. Ránk van szabadítva egy közveszélyes őrült!... És ön ezt röviden nyugtalanságnak nevezi!

A főhadnagy: Ez tényleg lehetetlen állapot, doktor! Én nem magamról beszélek, végre én katona vagyok! De itt gyöngé nők is vannak!

A bárónő: Mindennap halálos rémületet kell kiállanunk amiatt az ember miatt!

Az orvos: Na ugyan! Eddig nem bántott még senkit!

A bárónő: Köszönjük szépen! Igazán kár, hogy nem fojtott meg még vagy hármat közülünk!

Az orvos: Ugyan... ugyan!... Az a szegény szerencsétlen flótás!

A bankárfiu: Na, ennek a fele se tréfa, kedves doktor! Én úgy tudom, hogy ez az ember már ölt!

Az orvos: Dehogy ölt! Már minek ölt volna?

A bárónő: De igenis hogy ölt! Megölte a feleségét, meg... meg egy szerencsétlen, szép fiatal-embert! Az a vadállat!

Az orvos: De ha mondom, hogy nem ölt!

A főhadnagy: Hát akkor ölni fog! Mindegy. Távolítsa el innen!

A szolgabíró: Nem lakunk tovább őrültekkel egy földél alatt.

Az orvos: De uraim! Az Istenéért!

A főhadnagy, a szolgabíró, a bankárfiu, a bárónő (egyszerre mind, kórusban, igen heves forradalmi hangulatban): Nem kell! Nem kell! Vigye innen!

Az orvos (könyörögve): De uraim! Méltóságos asszony! Az lehetetlen, amit kívánnak!

Mind: Követeljük! Követeljük!

Az orvos (kétségbeesve): De éppen ezt az egyetlen egy komoly beteget! Az Isten szerelméért, uraim! Egy komoly betegre csak szükség van egy komoly szanatóriumban!...

NINCS OKOSSÁG, CSAK ASSZONY VAN

Szin: Egy előkelő budapesti építőművész irodája. Olyan mint egy festőműterem.

SZEMÉLYEK:

Kormos, Zsigmondy, az asszony.

1. JELENET.

Zsigmondy, Kormos.

Zsigmondy (a függöny felgördülésénél a rajzoló asztal fölé hajolva áll és jegyezget).

Kormos (kabátban, kezében kalappal, szájában cigarettát harapdálva, idegesen sétál a terem közepén. Az arca láthatólag indulatos. Szóval minden jel azt sejteti, hogy valami izgatott beszélgetés szakadt félbe).

(Szünet, még pedig a rendes színpadi szüneteknél jóval hosszabb, hatásra számító pauza.)

Kormos (sétáját hirtelen félbeszakítva, megáll a *Zsigmondy* asztala mellett. Élesen): Tehát el van ejtve az egész munka?!

Zsigmondy: El.

Kormos: És mi lesz a szobrászmunkával?

Zsigmondy: Az új tervekbe nem lehet a dolgot beleilleszteni. Csinálsz új kompozíciót.

Kormos (felcsattanva): Na hát kérlek! Ez így nem mehet tovább! Csak nem örültem meg, hogy *Jakabfalvynak* potya munkákat csináljak?! Én nem vagyok kísérleti nyúl! Itt hagyom inkább az egészséget a fenébe!

Zsigmondy (nagyon nyugodtan, munkájából föl sem tekintve): Hát ezt mondd el neki! Nekem ne csinálj szcénákat. Én különben is megmondtam neked, hogy az egész terv abszurdum.

Kormos: Hát tehetek én arról, hogy *Jakabfalvy* számár?! A mester! A művész! A tanár ur! Nekem fikszt rendelést adott a szobrászmunkákra és én ingyen, az ur istennek magának se dolgozom! Nem is szólva arról, hogy beleöttem a pénzemet anyagba, meg lakatos munkába!

Zsigmondy: Nyujts be számlát róla és hagyj nekem békét!

Kormos: Ugyan ne ugrass, kérlek! Én magyarázom meg neked, hogy kicsoda *Jakabfalvy*? Én csak téged nem értelek.

Zsigmondy (föltekintve): Mit nem értesz rajtam?

Kormos: Mit? Hogy minek ülsz itt? Mire vársz? Tán hogy a halála után neked hagyja az irodáját?

Zsigmondy: Én nem várok semmit. Keresem a kenyéremet.

Kormos: Na! Szép kis kenyér az, amit ettől keresel!

Zsigmondy (türelmetlenül): Mit fáj neked a fejed az én kenyérem miatt?

Kormos: Nekem nem fáj! Felőlem ugyan itt ülhetsz akár ítéletnapig!

Zsigmondy: Nahát akkor?... Mire akkor ez a müizgalom?

Kormos: A tehetetlenséged háborít fel! Meg... meg az ostobaságod!

Zsigmondy (gunyosan): Ne mondd!

Kormos: Öt éve hagyod magad uzsoráztatni. Ez a kőmives legény rá szivta magát a nyakadra, mint egy pióca és szipolyoz. Az agyvelődet szivja! Ahogyan te előtted a másokét szivta. Husz éve élőködik ez a nagytestű csirkefogó éhes talentumok nyomoruságán. És az egész világgal elhitette, hogy ő valaki! Hogy azoknak a kiélt áldozatoknak a feje, az ő feje. Keresztül-kasul panamázott mindent, ami panamázható. Mindent elnyel! Élni nem hagy más! És koldusbéren tartja azokat, akiket kihasznál. A többiek legalább elrugták maguktól mihelyt lehetett, de te öt éve ülsz itt és vesztegeted a fiatalságodat!

Zsigmondy: Nem mondanád meg, hogy mit csináljak?

Kormos: Menj el innen!

Zsigmondy: Hová, ha szabad kérdeznem?

Kormos: Akárhová! Bergengóciába kulturmérnöknek! Minden jobb ennél. Még a koplalás is!

Zsigmondy: Nem. Köszönöm. Én jobban szeretem a tisztességes vendéglői kosztot.

Kormos: Ugyan kérlek! Csak nem hiszed tán, hogy ha innen kiteszed a lábad, nem tudsz megélni?

Zsigmondy: De igen. Olyanformán hiszem.

Kormos: Ej! Bolond beszéd. Ismerik a nevedet!

Zsigmondy: Hogyne! Persze hogy ismerik. Még a viszonyaimat is ismerik. Egész pontosan tudják, hogy koldus vagyok. Nem mondanád meg, hogy ki az ördög fog rám munkát bizni?

Kormos: Akad! Ne félj semmit! Csak tedd ki egyszer a lábadat! És ha privát munka nem akad mindjárt, itt vannak az állami pályázatok! Egyszer csak beüt valamelyik? Hiszen van szemük!

Zsigmondy: Ugyan-ugyan! Állami pályázatok! Hiszen magad mondod, hogy Jakabfalvy zabál fel mindent! Ami hulladék pedig neki nem kell, azt elnyelik az apró cápák. Mit akarjak én ebben a tülekedésben?

Kormos: Látod ez az! Már akaratod sincs. Nem is próbálkozol. Egyszerűen megadod magad. Hiszen ez kétségbeejtő!

Zsigmondy (közömbös dünnnyögéssel): Nem is olyan kétségbeejtő!

Kormos: Ez a sivár kilátástalanság?!

Zsigmondy: Ez a biztos megélhetés!

Kormos: Ugyan! Hiszen akármelyik más irodában a dupláját megkeresheted, ha már minden áron beamter akarsz lenni mérnöki diplomával a zsebedben!

Zsigmondy: Te! Egyszer az édesanyám egy kis paraszt ringyót hozatott fel a falunkból cselédnek. Olyan meztelen volt a kis bestia mikor beállított, mint egy verébfiók és olyan szeplős, mint egy pulykatojás. Az anyám aztán munkába vette. Kimosdatta, felöltöztette, szóval kulturára fogta a hetumoger delnőt. Majd egy esztendeig vesződött vele, amíg fogott rajta a dresszura. Mikor aztán kivakarózott, hogy használni lehetett volna, akkor elcsalták...

Kormos (értelmetlenül): Mi?!

Zsigmondy: Elcsalták. Egy utazónak a felesége, akivel egy gangon laktunk. És a komisz kis béka elment, mert egy forinttal többet ígértek neki.

Kormos (a kezeit összekulcsolva): Aztán miért mondod el nekem ezt az érdekfeszítő történetet?

Zsigmondy: Hát... tudod... csak...! Akkoriban én nagyon dühös voltam a Treszkára a komisszáért. Nem szántam volna megráncigálni a zsiros copfját. Meg is mondtam neki ápertén a bucsuzkodásnál, hogy cudar hálátlanság, amit csinált. Én nem hagynám magam a régi gazdámtól egy rongyos forintért elcsaladni...!

Kormos: Ahá! Most már értem a tanulságot. Tehát a Treszka... és te...! Mi? Ahá! (Egy pillanatig gunyos mosollyal bámulja Zsigmondyt.)

(Szünet.)

Kormos: Na! Téged jól megmaszlagolt ez a Jakabfalvy!

(Szünet.)

Kormos: Csak tudnám, hogy mivel!

(Szünet.)

Kormos: A Treszkát értem. Elment az utazóékhoz, mert egy forinttal többet ígértek neki. De mit ígértek itt neked, hogy semmi kincsért nem akarsz kimozdulni? Megigéztek? Mi van ebben a házban?!

Zsigmondy: (vállatvonva, ismét a munkája fölé hajol).

(Szünet.)

Kormos: Nahát, ez nem tiszta dolog!

2. JELENET.

Előbbieik, Az asszony.

Az asszony (az előszoba felől érkezik. A toalettje után itélve a városban volt. Szélsőségesen elegáns és szédítően szép. Belépve futólagosan köszön). Jó napot! (A jobboldali ajtó felé közeledve.) Nincs itt az uram?

Kormos (könnyü meghajlással üdvözli az asszonyt, aztán félreállva, titkon fikszirozza).

Zsigmondy: Csókolom kezét! Nincs itt. De nemsokára visszajön.

Az asszony: Kérem, kedves Zsigmondy, szóljon át nekem, ha megjön. Vagy...! Nem. Inkább mondja meg neki, hogy kerestem. Beszélni akarok vele.

Zsigmondy: Okvetlenül megmondom. Mihelyt megjön.

Az asszony: Köszönöm. (Kormos felé.) Jó napot! (El.)

Kormos (néma meghajlással üdvözli).

3. JELENET.

Előbbieik.

Kormos (az asszony távozása után előbbeni helyén marad és onnan fikszirozza Zsigmondyt. A hallgatása, azonban nagyon kihívó).

Zsigmondy (láthatólag kényelmetlenül érzi magát a *Kormos* gunyolódó tekintete alatt és zavartan munkájára hajol).

(Szünet.)

Kormos (édes csufolódással): Hát hogy is volt az az eset? A *Treszkával* meg az utazó feleségével?

Zsigmondy (hallgat).

Kormos: Na, magyarázd el mégegyszer, mert csak most kezd a dolog igazán érdekelni.

Zsigmondy (idegesen): Ugyan hagyj fel kérlek az izetlenkedéseiddel!

Kormos (hirtelen nagyon komolyra válva): Hát tudod mit? Jól van. Nem tréfálok tovább. Nincs is kedvem a tréfálkozásra. Szavamra, nincs!

Zsigmondy: Elhiheted, hogy nekem sincs.

Kormos: Elhiszem. Ha az ember egy olyan néember mellett vállalkozik plátói epekedésre, aki az egész világé, akkor nem igen lehet tréfás kedve, annyi bizonyos.

Zsigmondy: Vigyázz rá, hogy miket beszélsz!

Kormos: Fiam! Ne tégy úgy, mintha haragudnál! Tudod te jól, hogy igazat beszélek. Vagy nekem is adni akarod a ház hűséges titoknokát? Te! Hiszen az egész világ nyíltan beszél, hogy ez az asszony szerzi a zsiros állami üzleteket! A fejemet teszem rá, hogy most is kijárásban volt. Az államtitkárnál... Vagy a tanácsosnál! Ha nem valamelyik városi potentátumnál.

Zsigmondy: Egészen alávaló dolog, amit mivelsz. És annál alávalóbb, mert tudod, hogy nekem nincs jogom annak az asszonynak a védelmére kelni.

Kormos: Hát nem hiszed, amit mondok?

Zsigmondy: Mit mondjak *Jakabfalvynak*? Vállalod az új szobrászmunkát?

Kormos: Akarod, hogy bizonyítsak? (A telefonhoz közeledik.)

Zsigmondy (elébe akar állni): Mit akarsz?

Kormos (elneveti magát): Megijedtél?

Zsigmondy (érdesen): De most már elég legyen! Kérlek!

Kormos (hirtelen elkomolyodva): Te szegény fiu, te! Rajtad már nem lehet segíteni. Annyira tudsz mindent, hogy a telefon-kagylótól is meghökölsz, nehogy a szemedbe mondja, amit nem akarsz hinni. Te el vagy veszve!

4. JELENET.

Előbbieik, Az asszony.

Az asszony (sebbel-lobbal visszatér): Kérem, kedves *Zsigmondy*! Nekem nincs most időm bevárni az uramat... a mama telefonált értem a *Hangliból*... Mondja meg az uramnak, hogy menjen fel rögtön a miniszteriumba; az államtitkár várja a derecskei iskolaépítés dolgában. A korszón találkoztam öméltóságával és nagyon a lelkemre kötötte az üzenetet. (Szeretetreméltó mosollyal.) Megmondja?!

Kormos (gunyos mosollyal hallgatja a jelenetet).

Zsigmondy (a tekintete egy pillanatig találkozik a Kormoséval; aztán félrefordulva halkán):
Megmondom...!

Az asszony: Köszönöm! (Néma fejbólintással Kormos felé, sietve elsuhog.)

Kormos (a tarkóját vakargatva utána bámul).

Zsigmondy (a munkája fölébe hajol).

(Csend.)

Kormos (vállat von): Hiszen én nem mondom, hogy nincs egy kis igazad!... Nagyszerű némbor! De legalább csak okosan viselkednél...! Te számár minnezenger!

Függöny.

KETTEN RÉSZLET EGY KOMÉDIÁBÓL

SZEMÉLYEK:

Standtner bankár, udvari tanácsos. Zsigmondy István, egy züllött ur.

Szin: Standtner udvari tanácsos dolgozószobája. Raffinált fényezés. Aki így lakik, vagy milliomos, vagy annál is több: szélhámos.

(A függöny felgördülésénél az inas éppen bebocsátja Zsigmondyt.)

Standtner (zsebre tett kézzel a szin közepén áll).

Zsigmondy (belép. Imponáló megjelenésű ember. Egészen züllött külsejű. Kifényesedett, rossz szalónkabát van rajta, bokáig érő, kikoszlott, szürke nadrág és félretaposott keféletlen cipő. Az arca borotvátlan): Standtner udvari tanácsos urhoz van szerencsém?

Standtner: Igen. Mit kíván?

Zsigmondy: Ezt a levelet hoztam. (Átadja.)

Standtner (a levelet átvéve, felbontja): Pardon! (A levél olvasása közben hirtelen felpillant s egy gesztussal helyet mutat Zsigmondynak): Kérem, foglaljon helyet!

Zsigmondy: Köszönöm. (Leül.)

Standtner (nagy érdeklődéssel tovább olvassa a levelet.)

(Szünet.)

Standtner (félreteszi a levelet, odalép az íróasztalhoz, szivart, cigarettát szed elő és megkínálja Zsigmondyt): Parancsoljon! Talán egy szivart?!

Zsigmondy (a cigarettás doboz felé nyulva): Nem, köszönöm! Csak cigarettázom.

Standtner: Kérem! Magam is jobban szeretem. (Szintén cigarettát vesz, aztán tüzet adva Zsigmondynak): Megengedi?!

Zsigmondy (rágyujt): Köszönöm.

Standtner (rágyujt, aztán szemközt ül Zsigmondyval. Hosszabb szünet, élesen vizsgálja Zsigmondyt): Talán rokonságban van Petneházy képviselő urral?

Zsigmondy: Nem. Dehogy. Azaz hogy!... Talán valami egészen távoli atyafiság... De nem tartjuk a rokonságot.

Standtner: Akkor hát régi barátság?...

Zsigmondy: Igen. Meglehetősen régi. Iskolapajtások voltunk.

Standtner: Ugy!?... Na és most?...

Zsigmondy: Most véletlenül találkoztunk.

Standtner: Ugy érti, ugyebár, hogy ön fölkereste a régi iskolatársat egy kis protekcióért?

Zsigmondy: Nem. Ugy értem, ahogy mondom. Az utcán találkoztunk véletlenül és Petneházy rámkötötte magát.

Standtner: Azt akarja ezzel mondani, hogy ön nem kért ajánlólevelet Petneházy képviselőtől?

Zsigmondy: Azt akarom vele mondani, hogy Petneházy képviselő a régi barátság jogán alkalmatlanságot szerzett nekem ezzel a levéllel.

Standtner: Ezzel a levéllel?!

Zsigmondy: Ezzel.

Standtner: Uram! Ez a levél elejétől végig arról szól, hogy micsoda kiváló ember ön.

Zsigmondy: Az lehet. De nekem kellett idehoznom és én nem tudok valami utálatosabbat, mintha valamit, valahol, valakivel kénytelen vagyok elintézni.

Standtner: Tudja ön azt, hogy Petneházy képviselő soha senkit nem szokott ajánlani?

Zsigmondy: Ne mondja!

Standtner: És tudja ön azt, hogy a Petneházy képviselő ajánlata majdnem annyi, mint a miniszteré?

Zsigmondy: Ah! Ilyen szép karriért csinált?

Standtner: De, uram, értse meg, Petneházy arra kér, hogy önt a bankomnál valami számottevő pozícióhoz juttassam!

Zsigmondy: Ne tegye!

Standtner (elképedve): Hogy?!

Zsigmondy: Azt mondom, hogy ne tegye. Én semmi hasznos dologra nem vagyok alkalmas.

Standtner: Kérem, ha kívánja, én lemondok.

Zsigmondy: Köszönöm.

Standtner: Ez az ajánlólevél különben is olyan rendkívüli dicséretekkel van tele, hogy az önre nézve egyenesen lesújtó. És... és nem is egészen érthető. (Mustrálva végigméri a Zsigmondy külsejét): Bocsásson meg a kérdésért... Hogy jutott ennyire?

Zsigmondy: Engedje meg, hogy erre egy kérdéssel válaszoljak. Hogy lett magából bank-igazgató?

Standtner: Ja?! Igaza van. Az ember sohase tudja, hogy hogyan jut valamire.

Zsigmondy (a cigarettája végét bedobja a hamutartóba): Önnek igen jó cigarettái vannak, uram. Ha kívánja, még meghallgatom egy pár szellemes aforizmáját.

Standtner: Oh kérem! Parancsoljon. (Tüzet ad.)

Zsigmondy (rágyujt).

Standtner: Tehát ön semmi áron nem hajlandó állást vállalni a bankomnál?

Zsigmondy: Vigasztalhatatlan vagyok, uram. De higgye meg, én legföljebb negyvenöt forintot érek havonta.

Standtner: Kár. Pedig nekem most tényleg szükségem lenne egy képzett magántitkára.

Zsigmondy: Ugy?

Standtner: Igen. Az az ember mindenben a helyettesem lesz. A bizalmasam!

Zsigmondy: Kitűnő pozíció.

Standtner: Az. És egy esztendeje keresem már az alkalmas embert.

Zsigmondy: És még nem találta meg?

Standtner: Nem. Az az ember lángész kell hogy legyen.

Zsigmondy: Éppen azért! Ebben az országban minden második ember lángész.

Standtner: Ön beszél németül?

Zsigmondy: Igen.

Standtner: És franciául?

Zsigmondy: Igen.

Standtner: Nagyszerű! És... és...

Zsigmondy: Olaszul is beszélek. Meg spanyolul. Arabul. És törökül.

Standtner: Óriási! És oroszul!

Zsigmondy: Nem.

Standtner: Kár.

Zsigmondy: Hála Istennek! Már azt hittem, hogy mégis belecsöppenek a titkárságba. Pedig higgye el, uram, nekem semmi tehetségem az ilyen bizalmi állásra. Én mindent elfelejték, amit rám biznak.

Standtner: Akkor, uram, ön megfizethetetlen ember! A titkárok ideálja! Akire minden titkot nyugodtan rá lehet bízni, mert minden titkot elfelejt. Nekem önt feltétlenül meg kell szerez-nem. Minden áron!

Zsigmondy: Havi negyvenöt forintért.

Standtner: Nem! Annyit fizetek az inasomnak.

Zsigmondy: És a napidijasának.

Standtner: Na de engedjen meg, akit nekem Petneházy képviselő titkáruul ajánl, azt én nem alkalmazhatom irnoknak!

Zsigmondy: Na de bocsánatot kérek, én csak nem ihatom meg a levét a Petneházy képviselő könnyelműségének?!

Standtner: Micsoda könnyelműség? Mit nevez ön könnyelműségnek?

Zsigmondy: Egy züllött firmát tisztességes helyre, tisztességes állásba ajánlani, az könnyelműség.

Standtner: Bocsánatot kérek! Ezt mondhatnám én. De ön?!

Zsigmondy: Ön is mondhatja! De én sokkal jobban ismerem a személyeket.

Standtner: De hát az Isten szerelmére, akkor miért hozta ide ezt a levelet?!

Zsigmondy: Tudom is én! Azt hittem, hogy önnek szüksége lehet esetleg valami olcsó gépemberre; akit küldöz, akinek diktál, aki... aki... szóval egy gépre, amely megérti, ha beszélnek hozzá, de akinek nem kötelessége a gondolkodás...

Standtner: Hát nem kötelessége!

Zsigmondy: De igen. Ön mondta. Önnek olyan emberre van szüksége, aki ön helyett gondolkodik. Aki önnél sokkal jobban tud gondolkodni. Maga meg akar vásárolni valami facér lángészt. Annak a testére akarja rászívni magát, mint egy pióca, de nem a vérére akarja kiszívni, hanem az agyvelejét.

Standtner (gunyosan): Ne mondja! Hogy maga ezt így kitalálta! Érdekes... Na és?

Zsigmondy: És meg fogja találni, akit keres. És el fogja hitetni az emberekkel, a bankja összes részvényeseivel el fogja hitetni, hogy annak a lángészű senkinek a feje a maga feje...

Standtner (gunyosan): Igen?! Na akkor meg vagyok nyugodva. Ha ön azt hiszi... ha ön azt hiszi... hogy... hogy...

Zsigmondy: Igen, én azt hiszem. De egy kicsit tovább kell még keresnie. Én tudniillik nem vagyok lángész; és belőlem két krajcár ára üzleti ötletet nem lehet kipróbálni. Én, uram, sohasem gondolkozom; és ha gondolkozom, akkor számárságokon gondolkozom.

Standtner: Az oroszokon kívül minden nyelvet tökéletesen ír és beszél ön?

Zsigmondy: Évekig éltem a külföldön azok között a nemzetek között.

Standtner: Micsoda tanulmányai vannak?

Zsigmondy: Jog. Kártya. És asszony.

Standtner: Szóval tul van a fiatalság viharzásain?

Zsigmondy: És az előítéleteken.

Standtner: Hogy érti ezt?

Zsigmondy: A legszélsőségesebb formában. Tizenöt forint készpénzt nem lehet a kezemre bízni.

Standtner: Uram, ez a mi beszélgetésünk kezd egy kicsit bizarrá lenni. Petneházy képviselő megírta nekem, hogy ön különös ember és én az ajánló kedvéért belementem egy bizonyos társalgási hangba; a szélsőségekbe azonban nem követhetem önt. Még a Petneházy képviselő kedvéért sem. Még az ön kedvéért sem, pedig ön érdekes ember. Végre is, itt egyedül csak arról van szó, hogy önön, - érti, uram?! - hogy magán segítsünk.

Zsigmondy: Értem. Én azonban, - érti, uram?! - én nem akarok magamon segíteni.

Standtner: Hát engedje meg legalább, hogy mások segítsenek! Hiszen Isten ellen való véték volna ilyen talentumot elveszteni hagyni.

Zsigmondy: Köszönöm. Ön nagyon kedves. Hát tudja mit? Jó. Állom a vásárt. Egész bizonyos vagyok ugyanis benne, hogy, ebből az egész dologból egy szó sem igaz. Én egy szamár fantazta vagyok. Ott ülök most is a kávéházban, ahol Petneházy kifizette a reggelimet, és mind ezt a zavaros valószínűtlenséget úgy álmodom. A Petneházy ajánlólevele itt van még most is a zsebemben, mert el se indultam vele... és...

Standtner: De! Igen. Itt van a levél már nálam.

Zsigmondy: Akkor hát fogadjon fel engem titkárnak, vagy bankigazgatónak, vagy aminek akar...

Standtner: Rendben van!

Zsigmondy (folytatva): És öntsön el pénzzel...

Standtner (hirtelen kiveszi a tárcáját).

Zsigmondy (folytatva): Csináljon belőlem elegáns világfit, gavallért!

Standtner (tárcájából hirtelen kimarkol egy csomó százast és leteszi Zsigmondy elébe): Itt ez az összeg egyelőre, hogy a külsejét és a viszonyait rendbehozza!

Zsigmondy: És most csipje meg a karomat, hogy felébredjek.

Standtner: Felesleges. Ön ébren van és ezuttal egy igen reális üzletet csinált.

Zsigmondy: Üzletet? Ugy látom, igen. (Fölveszi az asztalról a pénzt): És derekasan meg is előlegezik. Kétezer korona!... Akkor hát beszéljünk világosan és józanul.

Standtner: No csakhogy!

Zsigmondy: Önnek és Petneházy képviselőnek szükségük van bizonyos üzletek lebonyolításánál egy emberre, aki nem nagyon kényes izlésű...

Standtner (idegesen): Bocsánatot kérek!...

Zsigmondy (folytatva, ügyet se vet a közbeszólásra): Aki, mondjuk: hamis esküt is tesz szükség esetén.

Standtner: Na de kérem!

Zsigmondy: Kérem! Sohse idegeskedjék, mert én csakugyan olyan vágásu ember vagyok. Jól választottak.

Standtner (bonhómiával felkacag): Ja ugy! Na hát akkor beszéljük meg mindjárt a részleteket. Parancsoljon még egy cigarettát!... (Rágyujtanak.)

(Függöny.)

MINDENEN TÚL

SZEMÉLYEK:

Sándor, egy letört gavallér.

Eörsy, a barátja; egy nagyon rosszképű gentleman.

Szin: Elegánsan berendezett uriszoba. Hátterben ajtó, a nézőtől jobbra nagy, világos ablakok. Az ablak közelében hatalmas íróasztal. A függöny felgördülésénél Sándor az íróasztalnál ül és leveleket ír.

(Szünet.)

Sándor (befejezi a levélírást s a leveleket borítékba zárja; aztán valamennyit az asztal közepére teszi s hogy a csomó feltűnőbb legyen, egy levélnehezéket állít rája).

(Szünet.)

Sándor (hirtelen felugrik a helyéről és idegesen sétálni kezd a szobában).

(Egyre tartó szünet.)

Sándor (egyszerre megáll a szoba közepén és maga elé mered.)

(Szünet.)

Sándor (hirtelen elhatározással odasiet az asztalhoz, felszakítja a középső fiókot és egy hatalmas, csillogó revolvért szed elő. Kiveszi a zsebtükrét, leül a karosszékbe és a tükröt maga elé tartva, homlokához illeszti a revolvercsövet).

(Egy hosszú pillanatig tartó nyomasztó csönd, az öngyilkosjelölt a lövésre kész pózban marad.)

Sándor (lassan lebocsátja a revolvért és összeborzong).

(Szünet; a halálraszánt ember maga elé mered.)

Sándor (hirtelen elhatározással ismét a halántékához emeli a fegyvert s az arcán most már meglátni, hogy végre is fogja hajtani szándékát).

Eörsy (belép a háttér ajtaján, egy pillanatig nézi a jelenetet, aztán csendesen, minden sietség nélkül odalép Sándorhoz, megfogja a kezét, a revolver csövét fölfelé irányozva, megnyomja a ravaszt).

(A fegyver eldördül.)

Sándor (az érintésre összerezzen és fel akar ugrani. Eörsyt megismerve azonban nyugton marad és gépiesen enged magával mindent csinálni. A fegyver eldördülése után azonban mégis felpattan helyéről és a revolvért eldobva rámered Eörsyre).

(Egy pillanatnyi szünet.)

Eörsy (gunyosan mosolyogva néz a szeme közé).

Sándor (elképedve dadog): Kérlek!... Ez, ez!...

Eörsy (még mindig mosolyogva): Na mi? Segitettem neked egy kicsit! Most tul vagy rajta!... Vedd úgy, hogy már itt nyújtózkodsz az asztal alatt és az agyvelőd ott töpreng a szőnyegen. Na hát mi lesz most?

Sándor (zavartan hallgat).

(Szünet.)

Eörsy: Azt hiszed, kiesik a világ feneké? Fenét! Jön a rendőr, meg a faladás emberek, aztán egykedvűen kihordanak a szemétre. Legfeljebb az inasod fog egy kicsit undorodni, amíg eltakarítja a mocskot, amit csináltál. Ennyi az egész!

Sándor (ideges felcsattanással): Ej, kérlek! Bánom is én! Nem törődöm én már semmivel!

Eörsy: Nem törödsz?! Dehogyan is nem törödsz! Hiszen éppen azért akarsz kibujni a bőrödből, mert nagyon is törödsz!

Sándor: Hát törődök! De te meg ne törödj velem! Eredj innen!

Eörsy: Tudod mit? Elmegyek! De egy kérdést engedj meg!

Sándor: Mit akarsz?

Eörsy: Segítesz magadon ezzel a számarssággal?

Sándor: De értsd meg kérlek! Nekem nincs más választásom! Nem tehetek egyebet! Holnap elnyel a tönk! Rám szakad az egész lavina... Váltók! Becsületbeli dolgok!...

Eörsy: Csak ennyi? Semmi más?

Sándor: Nem elég?

Eörsy: Na hallod! Én azt hittem, hogy komoly dologról van szó. Legalább is hogy elhagyott a szeretőd. Azért is számarsság ugyan a másvilágra menni, de legalább valami kis romantika van benne. Hanem hogy valaki azért haljon meg, mert másoknak tartozik, hát ez már egyenesen bornirtság! Tudod mit?! Szavaztasd meg a hitelezőidet, hogy kívánják-e a halálokat! Azt hiszem, ebben a kérdésben kétségtelen a kompetenciájuk. Nem?

Sándor: De ne örjits meg kérlek! Olyan adósságokról van szó!...

Eörsy: Na hát látod, ez volna aztán a legnagyobb számarsság! Becsületbeli tartozások! Mi?

Sándor: Igen.

Eörsy: Szóval azok előtt akarsz szökni, akik kártyán, lovon, asszonyon elszedték a pénzedet? És azért szöksz, mert nem tudsz nekik többet adni? Mi?!

Sándor (elképedve): De kérlek! Hiszen... hiszen neked is tartozom kétezer forintoddal!

Eörsy: Na és megkapom én azt a kétezer forintot, ha szétloccsantod a koponyádat?

Sándor (zavartan hallgat egy ideig): Én azt akkor már nem tudom!

Eörsy: Hát vedd úgy, mintha már megtörtént volna! Te az imént agyonlötted magad. Már el is raktároztak odakint a morgueban. Már most ül be a páholyba és nézd végig a komédiát! Ugy nézd, hogy semmi közöd sincs hozzá. Te! Van egy ötletem. Hadd legyen tökéletes a színház!

Sándor (komoran): Mit akarsz?

Eörsy: Küldd szét ezeket a leveleket, amelyekben az öngyilkosságodat bejelentetted, aztán várd ki, hogy mi történik.

Sándor: Ugyan kérlek! Menj a fenébe ezekkel a fantaszta számárságokkal!

Eörsy: Haj be furcsa egy figura vagy te, pajtás! Egy ötletes áprilisi tréfát fantasztikusnak találsz és gorombaságokat vágsz miatta a fejemhez. De azt egy cseppet sem találod abszurdnak és butának, hogy ez az ép, meleg, nagyszerű tested, amivel száz évig élélhetnél, öt perc alatt dög legyen. Bocsáss meg a nyers kifejezésért!

Sándor: Mondd kérlek! Az a szándékod, hogy megtébolyíts?

Eörsy: Dehogy! Sőt inkább ki akarlak józanítani.

Sándor: De érts meg hát végre! Én képtelen vagyok azoknak az embereknek a szeme közé nézni! Én... én nem tudom nekik megmondani!

Eörsy: Nem? Hát látod, nekem már meg is mondtad! Na és mi történt? Egy félórája a lehető legnyájasabban és igen meggyőző elmésséggel arra kapacitállak, hogy légy szives életben maradni.

Sándor: Ugyan kérlek! Te!... De a többi! Holnapután két váltóm jár le a Nyéky zsirójával.

Eörsy: Hallod! Te tán azt hiszed, hogy én itt most valami baráti nagylelkűségben kiválószkodok?

Sándor: Legalább is szeretnél rajtam segíteni.

Eörsy: Eszemágában sincs! Szeretném a kétezer forintomat megmenteni.

Sándor: Nagyon kétséges vállalkozás, mondhatom. Remélem, elhiszed nekem ebben a pillanatban?

Eörsy: Hogyne! Kétséges. Tehát még mindig sikerülhet. De ha egyszer szétlótted a koponyádat, akkor egész bizonyosan nem sikerülhet. Mert tegyük fel, hogy kielégítési végrehajtást vezetnének a holttestedre! Tudod mennyit kapnék érte? Harminc forintot. Maximum harminc forintot! És ebben már benne van a csontváz eladási ára is. Szóval nem adja ki az eljárási költséget se.

Sándor: Mondd kérlek, mit akarsz velem?

Eörsy: Hiszen mondom! Ül be a páholyba és nézd végig a komédiát.

Sándor (egy pillanatig hallgat, aztán halkán): Nekem nem érdemes semmit se próbálni többé... Semmi mártiromságot kiállani az életért, mert én beteg ember vagyok... Gyógyíthatatlan! Az orvosom mondta.

Eörsy: Akkor meg mit sietteted a dolgot? Minek akkor ide a revolver? Ha tudod ugyis, hogy a természet magától eligazítja az ügyet!

Sándor: De nekem nincs időm várni! Mert, mert...

Eörsy: Mert?!

Sándor (halkan): Mert engem be fognak zárni!

Eörsy: Óh te boldog ember! Te százszor boldog! Hát zárasd be magad! Akkor ülsz csak igazán a páholyban! Képzeld el, hogy milyen szabad, milyen boldog, büszke ember az, akinek már elvették mindenét, akit megcsalt a felesége, akinek a szeretőjét más tartja ki, aki halálos betegséget hordoz a testében és aki a becsületét ott felejtette Illaván!

Sándor (a revolvert félredobva felhördül): Mi az? Mit mondtál?

Eörsy (visszanyomja a helyére): Na csak ülj le! Ne heveskedjél. Nem rágalmaztam. Nem is akartam. Csak gondoltam arra, amiről te megfedekezted. Ha te most nem mégy rabolni, hanem vagy kiszöksz az életből, vagy bután és védtelenül bezáratod magad esztendőkre, akkor az a két asszony férfi után néz. Mert... mert... azok élni akarnak! Veled és belőled, ha lehet; de akárhogyan is, ha te számár lennél!...

Sándor (ordítva): Na hát nem addig, amíg én élek! Megölöm a disznót! (Félőrülten elrohan.)

Eörsy (gunyosan mosolyogva töpreng egy pillanatig): Az asszony... Hm! Még a dögből is elevent csinál! De csak tudnám legalább, hogy melyik?... Azzal érdemes volna kikezdeni!...